

נבואת הפורענות והנחמה

שאלות בפרק א'

א. בקיאות - עיינו בפרקים א' – ד'
פסוקים עם פירוש המצודות.

נתמקד הפעם בעיון בפרק א'

ב. כיצד יש להסביר את היחס בין הביטויים החריפים המובאים בפרק א': "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע", "קציני סדום" "עם עמורה" "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" "איכה היתה לזונה", ובין ביטויי הנחמה הנמצאים סמוך אליהם: "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'", "ה' צבקות אביר ישראל" "אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו" ועוד.

מצד אחד נבואת ישעיה פותחת בנבואת זעם גדולה – ומייד בסמוך לה דיבור של יחס ואהבה לישראל, מהי משמעות הדבר?

ג. בפרקנו אנו מוצאים התייחסות של הנביא למצוות ישראל מקיימים: לתפילה לשמירת מועדי ישראל, משפט ועוד.
מה אפשר ללמוד מנבואה זו לגבי מצבם של ישראל, מה היה היחס של ישראל למצות ה', ועל מה הביקורת של הנביא?

ד. בתחילת פרק ב' עוסק הנביא בנבואת נחמה על בית המקדש שעתידים האומות לבוא אליו: "ונהרו אליו כל הגויים. והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה... אל בית אלוקי יעקב". מהי המשמעות של הנבואה הזאת ביחס אל נבואות הפורענות, הרי לכאורה הנבואה נמצאת בין פרקים המראים עד כמה ישראל רחוקים, ומה המקום לנבואה הזאת כאן?

2
הוא יש לזעוק על גוי קדוש הנהפך להיות גוי חוטא ועם שנאמר בו כי עם קדוש אמה נהפך להיות עם כזב עון: עם כבוד עון. כזדות עון, כזב אדם שהוא כזב פישנ"ט בלעז שם דבר של כזדות פישנ"ט"א בלעז ודנוק עם מיצת עון: זרע מרעים. והס הוא זרע נכך ה' נניס היו להקצ"ה נהפכו למשחיתים:

7
(ד) חיו גוי חוטא. היו לשונאיהם של ישראל

שנקראו גוי גדול כדכ"ב מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. וכן הוא אומר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. וחטאו: עם כבוד עון. נקראו עם קדוש דכתיב כי עם קדוש אתה. וכבר

עונם לפני: זרע מרעים. נקראו זרע ברוכי ה' והרי הם הרעו לעשות: בנים משחיתים. לא זוהי מחכתם עד שקראתם בנים אתם לה' אלהיכם. והרי הם משחיתים דרכם לפני:

לפי

4

ל שנו רבותינו: אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא. מה נאמר בארצם? ארץ ממנה נצא ללחם... מקום פסיר אבניה ועפרת זקב לו, נתיב לא ידעו עיני ולא שפמו עין איה"ו - שאין לה כל שביל ושביל בסדום שלא היו בה שבעה אילנות זה למעלה מזה - גפן ותאנה ורמון, אגוז ושקד, פפוס ופרסק, וקהי כל השביל מסוף. אמר ר' לוי בשם ר' יוחנן: ברה"ק צופה מאכלו משמובה עשר מיל, וכן שהיה עומד על איגני סדום לא היה יכול לראות על הארץ מפתם של אילנות. נשקיה הולך אחר לגן וקהי אמר לו: תולי באיטר זרק - קשה הוא נותן לו היה משקשכו במים ומוציא מעפר זקב. אמרו (אנשי) סדום: מאחר שאנו שרויים בשלחה ובטובה, מוזן יוצא מארצנו, פסוף וזקב יוצא מארצנו, אבנים טובות ומרגליות יוצאות מארצנו - למה לנו עובדי דרכים, שאין באים אלא לחסרנו? בואו ונשפח תורת רגל מארצנו, שנאמר: הנשפכים מני רגל דלו מאגוש נעו? - אמר להם המקום: בטובה שהיטבתי לכם אתם מבקשים לשפח את הרגל מבינותיכם, אני אשפח אתכם מן העולם.

5

ר' יוסי בר' יצחק אמר שתי מצואות רות המואביה ונעמה העמונית. אמר ר' יצחק (תהלים פט כא) מצאתי דוד עבדי, היכן מצאתיו, בסדום.

זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם, ולהם ה' חסר הכונה וההוכחה לזה הוא מה שדיכס דמים מלאו ואם הייתם מתפללים בכונה הלב היו גם הידים יותר נקיים וכמאה"כ נשא לבבנו אל כפים הלב יפעול על הידים לעשות טוב וכמאה"כ כי קרוב הדבר צפוך ובלבדך לעשותו הדברים שצפוך יכנסו בלבבך ומהלב יאל לפעולת הידים לטובה אבל כאשר ידיכס מלאים דם אות הוא כי אתם מתפללים בלא כונה הרצוי ולבבכם רחוק ממני בעת התפלה ולפיכך אעלים עיני מכס מבלי לראות את הרמאות שאתם מאכזים את עצמכם וחסרשם כפיכס כאלו אתם מתפללים אלי בכונה ולבבכם אין אתכם.

(ג) ידע שור קונהו כו'. ראוי לשים לב. א. מה המשל הזה מהשור וחמור, והיכן נמשל הקנין והאבוס. ב. ועוד אומרו (פסוק ד) היו גוי, למה מתאו אותם בשני תוארים גוי חוטא ועם כזב עון, ג. וגם תחלה אמר חוטא שהוא תואר שוגג ואח"כ אל עון מזיד, ד. וגם מה ענין הכבדות באומרו כזב עון. ה. ועוד קושיא שנתחבטו בה ראשונים מאד והיא, איך קרא לאבות ישראל מרעים באומרו זרע מרעים, ושמעתי אומרים שהוא זרע של מי שהיו מרעים ומיסרים את בנים משחיתים שהיו להם והוא דוחק. ו. ועוד אומרו עזבו את ה' כו' מי לא ידע כי ה' קדוש ישראל יקרא, ומהו שהוסיף ואמר נאצו וכו' אחר אומרו עזבו את ה', וגם מה הוא נסוגם אחר.

אך יאמר, הלא האשמתני אתכם על שלא שמתם לב אל ה' ואתכם בנים לה', ואל היות שאני גדלתי ורוממתי אתכם. ושמה תאמרו, כי דעה חסרתם להשכיל כי ה' פעל כל זאת, כי לא ידעתם שהנפש מאתו ית' היא חלק אלוק, שעל כן בנים לה' אתם, ושגם הגידול והרוממות ממנו ית' ולא מהוברי השמים וכסיליהם, על כן אני שב ואומר לכם, מי יתן והשכלת השור והחמור לא חסרתם, כי הלא ידע שור קונהו לסבול ממנו את עול סבלו, וחמור ידע אבוס בעליו לעבוד עבודתו, ולא חשב כי האבוס מעצמו יש לו המזון ההוא, אך ישראל שהם חלק השלמים שבינם הנקראים ישראל, לא היה להם דעת השור היודע קונהו, וזהו ישראל לא ידע כלומר כי גם שיוכל לומר שלא ידע כי בן לה' הוא, לפחות היה לו לידע שקנאו לעבד במצרים כאשר ידע שור קונהו ואשר ידע חמור אבוס בעליו, עמי הם המון העם שלא יקראו ישראל לא התבונן אבוס בעליו יתברך הוא, כי הנה השמים המורידים מטר, שהארץ תוציא צמחה הם אבוס מאתו יתב' לזון את העם, ולא הבינו כי אבוס בעליו ית' הוא, כי אם חשבו שהשמים בעצמם הם הנותנים מצד עצמם, כי הוברי השמים הם הנותנים מה שלא סיכל החמור אבוס בעליו, וזהו ידע כו' ישראל וכו'.

ובפרישכם כפיכם אעלים עיני

מכם ידיכם דמים מלאו התפלה היא ג"כ מהמלות שהחזיקו בהם בני ההמון אבל פה חסר גם כן הכונה כי עיקר התפלה היא העבודה שבלב וכדאיתא ברמב"ם הלכות תפלה, מלות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלוקיכם מפי השמועה למדו מעבודה

לפי

2
אמר אביו לא לימא איניש הכי דלא ליפתח
פומיה לשטן. דאמר ר"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו
לשטן. א"ר (יוסי) [יוסף] מאי קרא, דכתיב (ישעיה א) "כמעט [כמעט] כסדום היינו
לעמורה דמינו", מאי אהדר להו נביא, (שם) "שמעו דבר ה' קציני סדום וגו'". כי

כ"ה

4

קעז. אמר אביו, לא לימא איניש הכי דלא
ליפתח פומיה לשטן כו'. האיש הבריא בגופו
ונפשו לא יחרד ורעיוניו לא יבהלוהו גם בעת שיצייר
לנפשו אסונות ופגעים, ומדת הגבורה לא תעזבהו.
ע"כ הברייתא הראשונה שנאמרה בימים מקדם בעת
ישב ישראל עוד שלו ושאנן ולא חובלה רוחו¹,
דברה דברים כהוייתם על המציאות בכל דרכי
אפשריותה, ולא חלה (ה) בזה כל אסון לרוח הגבורה
הצריכה להיות תמיד עם האדם. אמנם בעת הגלות,
שנחלשו הנפשות, צריכות ההרגשות לשמירה יתירה,
וביותר רוח הגבורה עלול להיות נפגע מכל רעיון
מחריד. ומצד חלישות הנפש, אין האדם שליט
להסיר מלבבו רעיוני 'עצב וחרדה, אם רק הוציאם
בשפתיו. ע"כ אל יפתח אדם פיו לשטן, כי התכונה
החלשה המחוברת לעם ד' ע"י תגרת יד² אויביו
וצרותיו הרבות, אם כי בקרבו רוחו מלא אומץ
וגבורה, אבל צריכה היא שמירה מכל ציור מרעיד
ומחליש. וההחלשה הפחד ומיעוט הגבורה, הם
מכינים את האדם לנפילות רבות, גשמיות ורוחניות,
טוב לפני האלהים ימלט מהן³, והדבר נוהג אפילו
בתכונות הרוחניות וגם במצב הכללי בעת
ההתמוטטות וחסרון הגבורה הבריאה, כי אז מוצאים
הציורים החיצוניים מקום לפעול ע"פ דרכם, עד
שאפילו ביחוסים המוסריים הכלליים ראוי להשמר
מהתפרצות דמיונות רעים ע"י הדיבור. "כמעט
כסדום היינו"⁴ הנה התוכחה ביאוש כזה, גורמת
באמת נמיכת רוח וקלקול מוסר, עד שנכון הוא
הדבר ע"פ האמת הברורה לקרותם קציני סדום⁵. ויש
בזה מקום לימוד בעניני התוכחה והלימוד
וההתעוררות הכללית בעניני הכלל, שלא לתאר
המצב, בין הרוחני בין הגשמי, בצבעים של יאוש
ואפלה גדולה. שאין אותן הציורים מביאים לרומם
את העם, כ"א להשכיך כבודו לעפר⁶, לרפות ידיו
ולהשפילו, והרעיונות המשפילים את הרוח, פועלים
בעל כרחו של האדם הפרטי, וגם בע"כ של האומה
בכללה.

כ"ה